

פרק שלישי

[1234567]

כל ישראל וכו'

א עֲקֵבִיָּא בֶן־מַהֲלָלָאֵל אוֹמֵר הִסְתַּכַּל בְּשִׁלְשָׁה
 דְּבָרִים וְאֵין אַתָּה בָּא לְיַד עֲבִירָה. דַּע
 מַאֵין בָּאת וּלְאֵן אַתָּה הוֹלֵךְ וּלְפָנֵי מִי אַתָּה עֲתִיד
 לִיתֵן דִּין וְחֶשְׁבוֹן. מַאֵין בָּאת מִטְּפָה סְרוּחָה וּלְאֵן
 אַתָּה הוֹלֵךְ לְמָקוֹם עֵפֶר רִמָּה וְתוֹלְעָה וּלְפָנֵי מִי
 אַתָּה עֲתִיד לִיתֵן דִּין וְחֶשְׁבוֹן לְפָנֵי מֶלֶךְ מַלְכֵי
 הַמְּלָכִים הַקְּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא: ב רַבִּי חֲנִינָא סָגֵן

פירוש הרע"ב

פרק ג א עקביא. מטפה סרוחה, טפת שכנת זרע ואע"פ שנשעת העצור אינה
 סרוחה שאינה מקרחת נרחס האשה עד לאחר שלשה ימים וכשתסריח אינה ראויה
 להזריע מכל מקום קרי לה טפה סרוחה מפני שהיא קרוצה להסריח מיד כשהיא חוץ
 למעי האשה. והמסתכל שצא מטפה סרוחה נזול מן הגאווה. והמסתכל שעתיד לילך
 למקום עפר רמה ותולעה, נזול מן התאוה והחמדה אל הממון. והמסתכל שעתיד
 ליתן דין וחשבון, פורש מן החטא ואינו נכשל בעצירה.

ביאורים

(א) הסתכל בשלשה דברים ואין אתה בא לידי עבירה. דע מאין
 באת, ולאן אתה הולך, ולפני מי אתה עתיד ליתן דין וחשבון. מאין
 באת מטפה סרוחה, ולאן אתה הולך למקום עפר רמה ותולעה,
 ולפני מי אתה עתיד ליתן דין וחשבון לפני מלך מלכי המלכים
 הקב"ה

השאלות במשנתנו: א. מדוע מחלק התנא הוראה זו לשלש בבות (א. הסתכל . .
 עבירה, ב. דע . . וחשבון, ג. מאין . . הקב"ה), ואינו אומר בקיצור "הסתכל שבאת
 מטפה סרוחה וכו'". ב. מפני מה אין מספיקה ההסתכלות באחד או בשנים משלשת
 הדברים. ג. הדיוק "לידי עבירה", שמשמעו שאין המדובר בעבירה ממש כי אם

ביאורים

בדברים העלולים להביא לעבירה (וכמי שאוחז בכלי על ידי הידית שלו)¹. ד. מדוע אומר התנא שיש להתבונן בפחיתות ושפלות הגוף בכדי להשמר מחטא, והרי לכאורה יש דרך מעולה יותר — ההתבוננות בגדולת הבורא ובהפלאה מעלת הנפש². והביאור:

שלש הבבות במשנתנו הם שלש הוראות שונות, המכוונות כנגד שלשה הסוגים שבבני ישראל: צדיקים, בינונים ורשעים.

הפסוק בשלשה דברים — בבא זו מכוונת כלפי הצדיק. הכוונה ב"שלשה דברים" היא לשלשה דברים הידועים שעליהם העולם עומד — תורה, עבודה וגמילות חסדים. אך אין התנא מפרט שלשת הדברים, אלא אומר סתם "הסתכל בשלשה דברים", משום שכוונתו לבחינה שהיא למעלה מהתחלקות לפרטים — מציאות אחת של שלשה דברים. והיינו בחינת התורה כפי שהיא כוללת בתוכה תורה עבודה וגמילות חסדים³. על הצדיק להתבונן בבחינה שלמעלה מדרגתו (כשם שהבינוני והרשע צריכים להתבונן בדברים שלמעלה מדרגתם, כדלקמן), למעלה מפרטים והתחלקות).

ואין אתה בא לידי עבירה — בצדיק אין אפשרות לרע, שהרי אין לו יצר הרע⁴, אלא שישנה אפשרות לתאוות היתר, "ידי עבירה".

דע מאין באת ולאן אתה הולך ולפני מי אתה עתיד ליתן דין וחשבון — בבא זו מכוונת כלפי הבינוני. הבינוני מתגבר על תאוות איסור על ידי "ההארה שמאיר אור ה' על נפש האלקית"⁵, והיינו שבעיקר דרושה ממנו העבודה דעשה טוב, להאיר אור ה'. לכן מדובר בבבא זו בגודל מעלת הנשמה, וכפירוש אדמו"ר הזקן⁶: מאין באת — מקור הנשמה היא בבחינת חכמה, הנקראת "אין", ככתוב⁷ "והחכמה מאין תמצא". ולאן אתה הולך — לאחר עבודת הנשמה בעולם הזה תזכה לגילוי דתחית המתים⁸. ולפני מי אתה עתיד ליתן דין וחשבון — הנשמה תגיע לבחינת "מי", שמורה על בחינה מאד גבוהה — עתיקא קדישא⁹.

מאין באת מטפה סרוחה ולאן אתה הולך למקום עפר רמה ותולעה ולפני מי אתה עתיד ליתן דין וחשבון לפני מלך מלכי המלכים הקב"ה — בבא זו מכוונת כנגד הסוג דרשעים, שבהם יש צורך בהוראה והתבוננות גם בקו דסור מרע. לכן מודגשת בה פחיתות הגוף ושפלותו.

אמנם, גם התבוננות זו (של הרשע) צריכה להיות בעיקר בענינים של טוב, אלא שבגלל שפלותו עליו להתבונן בגדולת הבורא ומעלת הנשמה כפי שהן מורגשות גם על ידו. דהיינו שההתבוננות היא בזה שמציאותו האמיתית היא הנשמה, ועניני הגוף אינם תופסים מקום כלל.

(1) מד"ש. — וכמו ידות נדרים (נדרים ב, ב). (2) על ההבדל בין שתי הדרכים — ראה קונטרס תורת החסידות. ושם, שזהו ההבדל בין שיטת המוסר לשיטת החסידות. (3) שלכן התורה יכולה (לגלות ו) להביא לידי מעשה דתורה עבודה גמ"ח. (4) תניא פ"א. (5) שם פ"ג. (6) לקו"ת בחוקותי ג, ד. (7) איוב כח, יב. וזהו ומותר האדם מן הבהמה אין (לקו"ת שם). (8) אן נופל על מקום, כמו אנה פניך מועדות, אנה אתם הולכים, והיינו כי עיקר הגמול בתח"מ הוא בעוה"ז, במקום גשמי (לקו"ת שם). (9) כמ"ש מי יתן

ביאורים

דהנה, אצל כל יהודי צריכה להיות הנחה יסודית, שענינו הוא אלקות וקדושה ולא עניני העולם. הנחה זו מרוממת אותו מענינים גשמיים, כך שכל מעשיו הם לשם שמים, ופשיטא שעוסק בתורה ומצוות לא על מנת לקבל פרס גשמי אלא בכדי לקשר נפשו לה'. וכשהנחה זו נקלטת אצלו בחוזק — אז אינו שייך לעבירה. ובכדי להגיע להנחה זו — צריכה להיות הסתכלות בכל שלשת הדברים, בכדי לבטל ההעלם והסתור של הגוף ונפש הבהמית מצד העבר, ההוה והעתיד.

מאין באת מטפה פרוחה — הרי שהגוף מצד עצמו הוא אין ואפס, וכל חיותו היא הנפש האלקית (כי אף שהגוף חי מנפש הבהמית, הרי החיות האמיתית של האדם באה מנפשו האלקית)¹⁰, אלא שהחיות נמשכת דרך הנפש הבהמית. אי לזאת, על האדם לעסוק בתורה ומצוות לא בכדי לקבל שכר גופני אלא בכדי לקשר נפשו לה'. **ולאן אתה הולך** (לשון הוה) **למקום עפר רמה ותולעה** — האדם עלול לחשוב, שמאחר שבפועל הוא חי חיים בשריים, הנה מצד חיות זו ביכולתו להתענג בתענוגי עולם הזה, וגם לקיים תורה ומצוות בכדי שיהי' טוב לו בגשמיות. ולזה אמר התנא, שאף שהוא בגדר „הולך“ (כיון שיש בידו תורה ומצוות) הרי זה יורד (לפי שעה) „למקום עפר רמה ותולעה“ — הוא מוסיף חיות בקליפות.

ולפני מי אתה עתיד ליתן דין וחשבון לפני מלך מלכי המלכים הקב"ה — האדם עלול עדיין לטעון שנוגע לו חיותו הגשמית בלבד, ולא איכפת לו בזה שמוסיף חיות בקליפות והוא מקבל חיות מהם (ואדרבה — על ידי זה הוא נוטל חלק בראשון). ולכן אמר שסוף סוף יתיצב כל אחד לפני מלך מלכי המלכים הקב"ה ויצטרך ליתן דין וחשבון על כל מעשיו (ואפילו על רצונו ליטול חלק בראש), ואם כן עליו לחשב שכר עבירה כנגד הפסדה.

זהו גם מה שבבבא השני' (המכוונת כלפי הבינוני) אומר „ולפני מי אתה עתיד ליתן דין וחשבון“, דקאי על בחינת עתיקא קדישא (כנ"ל), ואילו בבבא זו מפרש התנא „לפני מלך מלכי המלכים הקב"ה“. כי הענין דעתיקא קדישא לא ישפיע על רשע, מאחר שזה נעלה מהשגתו, ומוכרח להסבירו שהקב"ה הוא מלך, שבזה יש לו השגה (כי הרי הוא רואה בתפארתו של מלך בשר ודם). אלא שבזה גופא צריכה להיות ההתבוננות בגדלות והפלאות מלכותא דרקייע: א. הקב"ה אינו מלך סתם, כי אם מלך למלכי המלכים. ב. מלכותו היא בקדושה והבדלה מן העולם, וביחד עם זה הרי זה „גברך“ ונמשך למטה — „הקדוש ברוך הוא“¹².

הסתכל בשלשה דברים

השאלות במשנתנו: א. התנא מדבר על „סור מרע“ („ואין אתה בא לידי עבירה“), ואם כן, היתה משנה זו צריכה להופיע לעיל בפרקי אבות, לפני עניני

והי' לבבם זה, כי יתן מציון ישועת ישראל, מי יתן מטהור טמא, מי שאמר והי' העולם, מי גילה לבני רז זה (לקו"ת שם). (10) ראה קונטרס ומעין מאמר ז'. (11) ראה אגה"ת פ"ו. (12) לקו"ש ח"ד ע"ב 1202.

1234567

ביאורים

"עשה טוב", בהתאם לסדר שבכתוב¹³: "סור מרע ועשה טוב" (וכמשל הידוע, שרק לאחר גיקוי הכלי מכניסים לתוכו אוכל ומשקה). ב. מדוע חילק התנא את מאמרו לשלש בבות (ההוראה הכללית; פירוט שלשת הדברים; שלשת הדברים בסגנון של שאלה ותשובה), ולא אמר בקיצור, בשתי בבות: "הסתכל בשלשה דברים ואין אתה בא לידי עבירה, מאין באת מטפה סרוחה כו", או יותר בקיצור, בבבא אחת: "הסתכל מאין באת . . ולאן אתה הולך . . ולפני מי אתה עתיד ליתן דין וחשבון כו".

והביאור:

אוצר החכמה

שלש הבבות במשנתנו מכוונות כנגד שלשת הסוגים שיש בבני ישראל.

הסתכל בשלשה דברים — בבא זו מכוונת כנגד צדיק, שבו מאירה הנשמה בגלוי, ועיקר עבודתו הוא בטוב וקדושה. ובכללות יותר, הכוונה למצב שבו הנשמה מאירה בגלוי, ועבודת האדם היא בענייני טוב וקדושה והוא "מונח" בהם. לכן אין צורך לפרט את שלשת הדברים, שכן אין לו בעולמו דבר חוץ מעבודת הבורא; ומובן מאליו ששלשה דברים אלו הם בקדושה, בעבודת ה'. והם: א. היהודי, חלק אלוהי ממעל ממש¹⁴. ב. העולם שבו מצוי נשמתו עכשיו ועובדת את עבודתה, שם היא עלולה לבוא "לידי עבירה". ג. הקב"ה, מקור נשמתו, שבו היא קשורה. על האדם להסתכל (בהסתכלות עיונית ופנימית) בשלשה דברים אלו, היינו שגם כאשר נשמתו מצוי למטה בעולם, היא חלק אלוהי ממעל ממש, קשורה בהקב"ה. ואין אתה בא לידי עבירה — אין צורך לדבר על זהירות מעבירה כפשוטה ח"ו, אלא עבירה מלשון העברה מרשות לרשות¹⁵, היינו העברה מרשות יותר נעלית בקדושה לרשות נמוכה יותר, או ירידה להיתר (רשות) שאינה מתאימה לדרגתו. ובזה גופא, לא מדובר בעבירה ממש, אלא "לידי עבירה", וכגון תאוות היתר, שיכולה להביא לעבירה¹⁶.

דע מאין באת — בבא זו מדברת בבינוני. ובכללות מדובר כאן בעבודה בענייני רשות (כגון אכילה ושתייה), שבהם ישנם נטיות לטוב ולרע. הבינוני מרגיש את העולם שחוץ ממנו (בניגוד לצדיק, שאין לו יצר הרע¹⁷ ואין אצלו אלא קדושה בלבד), שזה נותן מקום ליצר הרע; אלא שהוא מתחזק ומתגבר על יצרו. לכן לא די באמירה "הסתכל בשלשה דברים", ללא פירוט, שכן אצל אדם כזה קיים מציאות מלבד אלקות וטוב וקדושה (— העולם), אלא צריכים לפרט במה צריכה להיות ההסתכלות, ופרטים כאלו שיעוררו אותו וישפיעו עליו שלא יבוא לידי עבירה (גם עבירה כפשוטה). אלא, שהפרטים הם עניינים טובים: מאין באת — היות שאינו מרגיש את מקורו, עליו לדעת את מקור נשמתו. לאן אתה הולך — לאן צריכה להוביל אותו עבודתו. לפני מי אתה עתיד ליתן דין וחשבון. ועל ידי זה לא יבוא לידי עבירה¹⁸.

מאין באת מטיפה סרוחה — בבא זו מכוונת כנגד רשע. ובכללות יותר, היינו

(13) תהלים לד, טו. (14) תניא רפ"ב. (15) ראה ספה"מ עזר"ת עמ' כא. (16) או י"ל (לפי הפירוש "עבירה" ממש): האדם אינו שייך לעבירה ממש, כ"א רק לידי עבירה, שע"י העברתו מרשות לרשות (דקדושה), למטה מדרגתו, ניתנת האפשרות (לידי) עבירה. (17) תניא פ"א. (18) ראה ביאור הקודם.

ביאורים

העבודה במצב שהרע עומד בהתגברות. לכן מפרט התנא פרטים כאלו הכוללים אף את הקו של סור מרע, כדי לשבור את הקליפות ולבטלן. ועד לפרט האחרון, הצורך בנתינת דין וחשבון, לא לפני בית דין שלמעלה או שלמטה וכיוצא בזה, אלא לפני מלך מלכי המלכים הקב"ה בכבודו ובעצמו. וזה נותן לאדם תוספת כח, שגם במצב זה לא יבוא לידי עבירה.

לפי זה מובן גם מדוע לא באה משנתנו לפני הענינים שמדברים אודות "עשה טוב", שכן תוכן המשנה אינה אודות סור מרע אלא אודות עשה טוב: קדושתו ושלימותו של יהודי בכל הדרגות — צדיק, בינוני ורשע¹⁹.

הסתכל בשלשה דברים

יש לשאול: מדוע חילק התנא את דבריו לשלש בבות, ולא אמר בקיצור, כבבא אחת: "הסתכל מאין באת... ולאן אתה הולך... ולפני מי אתה עתיד ליתן דין וחשבון... ואין אתה בא לידי עבירה".

ויש לומר, ששלש הבבות הן שלשה ענינים שונים.

א. הסתכל — התבונן בבריאה כולה (הסתכלות פירושה ראי' באופן של התבוננות), ותראה שאין בה אלא שלשה דברים, ואין עוד מלבדם: (א) הקב"ה, (ב) היהודי (שאליו אומרים "הסתכל"), (ג) ותכלית בריאתו, שהיא לשמש את קונו. ואז — אין אתה בא לידי עבירה.

ב. עבודה פרטית ומפורטת, לגבי כל אחד מה"שלשה דברים" (האדם; העולם; שבו נעשית עבודתו; והקב"ה):

דע מאין באת — מציאותך לא נתחדשה בעולם הזה, אלא מקורך ב"אין", שרש ומקור הנשמה²⁰, ותכונותיו של ה"אין" משפיעות ופועלות כך גם לאחר הירידה בגוף. ולאן אתה הולך — המקום שהנך הולך אליו, עולם הזה, מקום העבודה, הוא "אן", דבר ששואלים עליו "מה הוא", היות שאין מקום למציאות העולם, "לא נמצאו אלא מאמיתת המצאו"²¹, שמהווה אותו מאין בכל רגע. ולפני מי אתה עתיד ליתן דין וחשבון — אדם מסוגל ליתן דין וחשבון למעלה על עבודתו בעולם, שהרי "איני מבקש אלא לפי כוחי"²².

ג. עבודה ב"חוצה" של נפש האדם, ואף כאן לגבי כל אחד מה"שלשה דברים": כאשר הגוף מורגש, יש לדעת שהוא בא מהיפוכו המוחלט של ה"אין": טיפה — בניגוד ל"אין" שהוא אין סוף. סרוחה — בניגוד ל"אין" שהוא מחי' החיים. כאשר העולם מורגש, יש להכיר בו שאינו אלא מקום עפר, שהרי "הכל הי' מן העפר"²³, ובמילא הרי זה "אן", עפר בעלמא. דין וחשבון — אין הכוונה לנתינת דין וחשבון סתם (היינו — לפני בית דין וסנהדרין של מטה או של מעלה), אלא לפני מלך מלכי

(19) ספה"ש תש"נ ח"ב עמ' 433. (20) ראה לקו"ת בחוקותי נ, ד. (21) רמב"ם ריש הלכות יסודי התורה.

(22) תנחומא נשא יא. (23) קהלת ג, כ.

ביאורים

המלכים, ויתירה מזו, הקדוש — ומובדל, וביחד עם זה ברוך — מלשון המשכה²⁴, שנמשך ויורד לקבל הדין וחשבון, הוא — נסתר, מהותו ועצמותו יתברך שאינו בגדר גילוי.

ונקודת הענין היא, שמצד מילי דחסידותא יש לקיים תורה ומצוות באופן כזה, שגם כאשר מדובר אודות שלילת עבירה, הנה ההתבוננות בגדלות הבורא שלפניו יש ליתן דין וחשבון היא — „מלך מלכי המלכים הקב"ה", ועד ל„הסתכל... הקב"ה" (התחלת וסיום משנתנו), „לאסתכלא ביקרא דמלכא"²⁵.

זהו הקשר לפרק שלישי: פרק ראשון — עיקרו גילוי והמשכה מלמעלה, „משה קבל תורה מסיני ומסרה". פרק שני עיקרו עבודת האדם, „איזו היא דרך ישרה שיבור לו האדם"²⁶. פרק שלישי — חיבור שניהם, „הסתכל... הקב"ה". ובעל המאמר הוא עקביא בן מהללאל: שמו רומז לעבודת התפלה, נקבו של מתפלל שמהלל להקב"ה²⁷, והרי ענינה של עבודת התפלה הוא „לאסתכלא ביקרא דמלכא"²⁸.

הסתכל בשלשה דברים

יש לדקדק בזה: לשם מה מציין התנא שמדובר בשלשה דברים — מנינא למה לי.

ויש לומר, שהכוונה (גם) התבוננות והסתכלות בעצם המושג של „שלשה דברים":

אחד — מדגיש שיש חלכתחלה רק דבר אחד, כמאמר²⁹, „יום אחד, לפי שהי' הקב"ה יחיד בעולמו". שני — מורה על התחלקות, היפך האחדות, כמאמר רז"ל³⁰ שביום השני של הבריאה נבראה המחלוקת. שלישי — מסמל איחוד ה„שנים", גם במקום ההתחלקות נעשה אחדות.

התנא מלמדנו, שמי שנמצא עדיין במצב של הכרה ב„אחד" (שהקב"ה הוא יחיד בעולמו), אפשר שתהי' אצלו נתינת מקום ל„עבירה", מלשון העברה מרשות לרשות, מרשות היחיד, יחידו של עולם, לרשות שני (רשות הרבים). ובודאי שהדבר כן מצד בחינת „שני", שמורה על שתי רשויות בהדגשה, מחלוקת. רק מי שמסתכל בשלשה דברים, היינו שעושה שלום ומאחד גם את רשות הרבים שבעולם עם רשות היחיד של הקב"ה, מובטח לו שלא יבוא אפילו „לידי עבירה", היינו אפשרות של העברה לרשות שני (ובודאי לא העברה בפועל), שהרי הוא הפך גם את הרשות האחרת ואיחד אותה עם רשות היחיד, יחידו של עולם.

ויש לומר, שהוראה זו, ובפרט היותה התחלת פרק שלישי, היא נתינת כח לעבודת בירור המטה, שהיא הכנה למתן תורה, שניתנה בחודש השלישי³¹.

24) ראה לקו"ת תזריע כא, ג. 25) ראה זח"ב רמז, ב. 26) ראה לעיל עמ' 85. 27) ראה ספה"ש תש"ב עמ' 43. להלן עמ' 491. 28) ספה"ש תשמ"ח ח"ב עמ' 434. 29) רש"י בראשית א, ה. 30) ב"ר פ"ד, ו. 31) ספה"ש תשמ"ט ח"ב עמ' 439.

ביאורים

הסתכל בשלשה דברים

יש לדקדק בזה: מדוע חשוב לנו לדעת שיש כאן „שלשה דברים“. ואפילו אם יש חשיבות למספר זה, הרי עינינו רואות שיש כאן שלשה דברים, ולשם מה מציין התנא מספר זה. ויש לומר:

התנא מלמדנו, שאדם צריך להסתכל ולעיין ב„שלשה דברים“ בכלל, לא רק שלשת הדברים המנויים במשנתנו³². כלומר: אדם עלול לחשוב, שצריכים להיות אצלו רק שני ענינים בלבד — הוא עצמו, והקב"ה כביכול, שאותו הוא עובד ומשמש. אומרים לו, שעליו להסתכל גם בדבר שלישי: מציאות העולם, שעל ידו משמש האדם את קונו. תכלית בריאת העולם ותכלית ירידת הנשמה למטה היא כדי לעשות מעולם הזה התחתון דירה לו יתברך.

והענין השלישי נוגע לשלימות של השנים: הקב"ה (כביכול) והאדם העובד. שכן, „נתאוה הקב"ה להיות לו יתברך דירה בתחתונים“³³, ו„זה כל האדם ותכלית בריאתו וירידתו לעולם הזה“³⁴ (היינו שלמען עבודה זו כדאית ירידת הנשמה למטה, שהיא ירידה עצומה, מאיגרא רמה לבירא עמיקתא).

זהו „הסתכל בשלשה דברים“: נוסף על כך שהאדם עושה מעצמו „דירה“ להקב"ה, על ידי זה שהוא מגלה את אור נשמתו, עליו לעשות גם את העולם ל„דירה“. ועל ידי זה יגיע גם לשלימות עצמית (אף שיש כאן ירידה לפי שעה), שנפעל בו העילוי שאינו בא לידי עבירה, אפילו לא „לידי“, האפשרות של עשיית עבירה³⁵.

הסתכל בשלשה דברים

יש לומר ש„שלשה דברים“ (סתם) רומז לגאולה השלישית ובית המקדש השלישי, גאולה משולשת ובית המקדש משולש, שכולל שתי המעלות דגאולה ראשונה ושני, בית המקדש ראשון ושני, ושניהם יחד.

הסתכל בשלשה דברים — היינו עיון והתבוננות, בהעמקה יתירה³⁶, בגאולה השלישית והמקדש השלישי, מתוך צפי' והשתוקקות מיוחדת, „אחכה לו בכל יום שיבוא“³⁷, שיבוא בכל יום, ביום זה ממש. ומה גם כשעומדים על סף הגאולה, שההסתכלות היא ביתר שאת וביתר עז.

וההסתכלות זו פועלת שלימות בכל עניני העבודה, שנכללים ב„שלשה דברים“ — תורה עבודה וגמילות חסדים³⁸, שקיומם על ידי מחשבה דיבור ומעשה — כך שהעבודה אינה באופן של התחלקות, אלא באופן של בלי גבול, ומצד העדר ההגבלה ישנה השלימות בכל הקוין.

(32) ואין צורך לפרש את השלשה דברים, כיון שלשון המשנה הוא דבר קצר (הקדמה לפיה"מ להרמב"ם ד"ה אח"כ ראה להסתפק). (33) תנחומא נשא טז. (34) תניא פל"ז. (35) ספיה"ש תנש"א ח"ב עמ' 507. (36) ראה שו"ע אדמו"ר הזקן או"ח סקכ"ח סל"ו. (37) נוסח אני מאמין הנדפס בסידורים. (38) לעיל פ"א

הַכֹּהֲנִים אָמַר הָיִי מִתְפַּלֵּל בְּשִׁלּוּמָהּ שֶׁל מַלְכוּת
שְׂאֵל־מֶלֶךְ מוֹרָאָה אִישׁ אֶת־דַּרְעָהּ חַיִּים בְּלֶעָז: רַבִּי

פירוש הרע"ב

ב בשלומה של מלכות, ואפילו של אומות העולם. חיים בלעז, דכתיב (חזקוק
(א') ותעשה אדם כדגי הים, [ע"ז ד' ע"ב] מה דגים שבים כל הגדול מחברו צולע
את חברו, אף בני אדם, אלמלא מוראה של מלכות כל הגדול מחברו צולע את חברו.

ביאורים

ועל דרך זה לגבי סור מרע:

ואין אתה בא — בדרך ממילא, האדם אינו צריך לעסוק בשלילת הרע. לידי עבירה — גם דבר שעלול להביא לידי עבירה, כגון תאוות היתר, מושלל בדרך ממילא, מצד ההסתכלות בעניני הגאולה. וזהו מעין ודוגמת ימות המשיח, שאז "כל המעדנים מצויין כעפר"³⁹, כעפר דייקא, שאין לו שום חשיבות, מכיון ש"לא יהי' עסק כל העולם אלא לדעת את ה' בלבד"⁴⁰.

(ב) רבי חנינא סגן הכהנים אומר: הוי מתפלל בשלומה של מלכות,
שאלמלא מוראה איש את רעהו חיים בלעו

השאלות במשנתנו: א. לכאורה אין בהוראה זו משום מדת חסידות. ואדרבה — הענין של "חיים בלעו" הוא איסור חמור. ב. מהו הדיוק "חיים בלעו", ולא "הרג" (כלשון הכתוב⁴¹ "אין יראת אלקים במקום הזה והרגוני") או "גזל" וכיו"ב. ג. איך אפשר לומר שלולא מוראה של מלכות ה' יהודי בולע את חבירו (ובפרט כשמדובר בהנהגה של מדת חסידות). ד. הקשר לבעל המאמר — רבי חנינא סגן הכהנים. והביאור:

אדם המכיר מעלות עצמו, ומאידך, יודע פחיתות ערכו של הזולת, עלול להגיע למסקנה שהלה צריך להיות בטל אליו ו"בלוע" בתוך מציאותו הוא. היינו שאמנם אינו שולל ה"ו קיומו של הזולת, אבל ה"חיים" שלו צריכים להיות "בלועים" במציאותו הוא.

ומכיון שיתכן שעל פי שכל יש מקום ליחס כזה לגבי הזולת, דרושה „מוראה של מלכות” בכדי לבטלו. דהנה רז”ל אמרו⁴² „מלכותא דארעא כעין מלכותא דרקיע”, היינו שהמלכות למטה משתלשלת ממלכותא דרקיע (המלך למטה מושרש ב„שר” שלו, ושוורשו של השר מגיע עד למלכותו של מלך מלכי המלכים הקב”ה)⁴³. נמצא

מ"ב. (39) רמב"ם סוף הלכות מלכים. (40) ספה"ש תנש"א ח"ב עמ' 748. (41) וירא כ, יא. (42) ברכות נח, א. (43) להעיר מהמסופר אודות אדמו"ר הזקן, שכשהי' כמאסר בקרו הקיסר בבגדים אזרחיים, אך הרבי הכירו וחלק לו כבוד מלכות, באמרו שמלכותא דארעא כעין מלכותא דרקיע, וכשנכנס הקיסר הרגיש